

KOMMENTARER OG OVERSIGTER

INDKOMSTPOLITIKKEN OG PRISMEKANISMEN

Eftersom Erik Hoffmeyer¹ åbenbart slutter sig til Humpty-Dumpty's udadledige opfattelse vedrørende definitioner², lønner det sig næppe her at sige mere om betydningen af ordet indkomstpolitik.

Det indkomstpoltiske arsenal, som E. H. – der her taler vel ikke blot på egne vegne – opstiller, består overfor lønmodtagerne af en mer eller mindre elastisk lønkontrol og overfor de selvstændige erhvervsdrivende af en liberal importpolitik kombineret med en aktiv indenlandsk konkurrencepolitik fra statens side og eventuelt ændringer i den direkte beskatning med indkomstfordelende formål.

Dette program udviser en påfaldende heterogenitet. Lad os tænke os, at der f.eks. på grund af stærk produktivitetsstigning og gunstige konjunkturer for udenrigshandelen bliver mulighed for særlig store lønforhøjelser. Er det tænkeligt, at man heraf ville tage anledning til at muliggøre exceptionelle indkomststigninger også for de selvstændige næringsdrivende ved at føre en mere restriktiv importpolitik, ved at slække på bekæmpelsen af monopolismen på varemarkedet, eller endelig ved at føre en mindre stærkt indkomstudjævnende skattepolitik? Svaret er så selvfølgelig, at allerede spørgsmålet er overflødigt.

Der vil naturligvis med kortere eller længere mellemrum være anledning til at ændre handels-, konkurrence- og skattepolitikken. Men foranledningen til og overvejelserne til grund for sådanne ændringer vil være af anden art end for lønpolitikens vedkommende, og der vil åbenbart ikke være saglige grunde for at lovgivning og administration på disse områder skal tages op til revision, hver gang en ny ramme skal fastlægges for lønudviklingen.

Skattestruktur, handelspolitik og konkurrencepolitik danner en del af den institutionelle ramme, inden for hvilken lønudviklingen ligesom prisudviklingen iøvrigt foregår. Det bidrager derfor ikke til klarhed i den økonomiske debat at drøfte foranstaltninger på de anførte områder som sideordnede med lønpolitikken. Dette fremgår også deraf, at man ganske uanset, om der er eller ikke er behov for en anti-inflatorisk lønpolitisk indsats, må anse det for ønskeligt, at der føres en handels- og konkurrencepolitik, der bekæmper opnåelsen af monopolgevinster, og en skattepolitik, der modvirker voksende økonomisk ulighed. Hertil kommer endelig, at den direkte beskatning i princippet ikke tager sigte specielt på forskydnings mellem indkomster af forskellig oprindelse.

Udover handels-, konkurrence- og skattepolitikken nævner E.H. indkomststatistik. Denne kan selvsagt danne grundlag for stillingtagen til økonomisk-politiske foranstaltninger, men er ikke i sig selv et økonomisk-politisk indgreb.

Den uundgåelige konklusion er derfor, at lønkontrol er det essentielle element i det af E.H. skitserede indkomstpoltiske program. Standpunktet er ikke ganske ukendt. Nærmere betegnet består stabiliserings- eller indkomstpolitik herefter deri, at lønudviklingen underkastes direkte kontrol, samtidig med, at der indenfor en

1. Jfr. Erik Hoffmeyer: »Indkomstpolitikens Grundlag«, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1964, 1.-2. hefte, side 29 ff.

2. »When I use a word«, Humpty-Dumpty said, in rather a scornful tone, »it means just what I choose it to mean – neither more nor less«. Lewis Carroll »Through the Looking Glass«.

KOMMENTARER OG OVERSIGTER

INDKOMSTPOLITIKKEN OG PRISMEKANISMEN

Eftersom Erik Hoffmeyer¹ åbenbart slutter sig til Humpty-Dumpty's udadledige opfattelse vedrørende definitioner², lønner det sig næppe her at sige mere om betydningen af ordet indkomstpolitik.

Det indkomstpolitiske arsenal, som E. H. – der her taler vel ikke blot på egne vegne – opstiller, består overfor lønmodtagerne af en mer eller mindre elastisk lønkontrol og overfor de selvstændige erhvervsdrivende af en liberal importpolitik kombineret med en aktiv indenlandsk konkurrencepolitik fra statens side og eventuelt ændringer i den direkte beskatning med indkomstfordelende formål.

Dette program udviser en påfaldende heterogenitet. Lad os tænke os, at der f.eks. på grund af stærk produktivitetsstigning og gunstige konjunkturer for udenrigshandelen bliver mulighed for særlig store lønforhøjelser. Er det tænkeligt, at man heraf ville tage anledning til at muliggøre exceptionelle indkomststigninger også for de selvstændige næringsdrivende ved at føre en mere restriktiv importpolitik, ved at slække på bekæmpelsen af monopolismen på varemarkedet, eller endelig ved at føre en mindre stærkt indkomstudjævnende skattepolitik? Svaret er så selvfølgelig, at allerede spørgsmålet er overflødigt.

Der vil naturligvis med kortere eller længere mellemrum være anledning til at ændre handels-, konkurrence- og skattepolitikken. Men foranledningen til og overvejelserne til grund for sådanne ændringer vil være af anden art end for lønpolitikens vedkommende, og der vil åbenbart ikke være saglige grunde for at lovgivning og administration på disse områder skal tages op til revision, hver gang en ny ramme skal fastlægges for lønudviklingen.

Skattestruktur, handelspolitik og konkurrencepolitik danner en del af den institutionelle ramme, inden for hvilken lønudviklingen ligesom prisudviklingen iøvrigt foregår. Det bidrager derfor ikke til klarhed i den økonomiske debat at drøfte foranstaltninger på de anførte områder som sideordnede med lønpolitikken. Dette fremgår også deraf, at man ganske uanset, om der er eller ikke er behov for en anti-inflatorisk lønpolitisk indsats, må anse det for ønskeligt, at der føres en handels- og konkurrencepolitik, der bekæmper opnåelsen af monopolgevinster, og en skattepolitik, der modvirker voksende økonomisk ulighed. Hertil kommer endelig, at den direkte beskatning i princippet ikke tager sigte specielt på forskydnings mellem indkomster af forskellig oprindelse.

Udover handels-, konkurrence- og skattepolitikken nævner E.H. indkomststatistik. Denne kan selvsagt danne grundlag for stillingtagen til økonomisk-politiske foranstaltninger, men er ikke i sig selv et økonomisk-politisk indgreb.

Den uundgåelige konklusion er derfor, at lønkontrol er det essentielle element i det af E.H. skitserede indkomstpolitiske program. Standpunktet er ikke ganske ukendt. Nærmere betegnet består stabiliserings- eller indkomstpolitik herefter deri, at lønudviklingen underkastes direkte kontrol, samtidig med, at der indenfor en

1. Jfr. Erik Hoffmeyer: »Indkomstpolitikens Grundlag«, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1964, 1.-2. hefte, side 29 ff.

2. »When I use a word«, Humpty-Dumpty said, in rather a scornful tone, »it means just what I choose it to mean – neither more nor less«. Lewis Carroll »Through the Looking Glass«.

institutionel ramme, som tillader markedsmekanismen at fungere effektivt på varemarkedet (dog ikke for landbrugsvarer?), fores en kredit- og finanspolitik, som sikrer netop fuld beskæftigelse. Lønkontrollens nærmere udformning og den elasticitet, hvormed den gennemføres, kan næppe anses for principielle anliggender.

Dette program rejser vanskelige spørgsmål. For det første kan man tvivle på, at det i praksis vil være muligt at sikre, at lønudviklingen holder sig inden for de lagte rammer. For det andet vil problemet om udviklingen i de relative lønninger, der ingeniunde er uden vanskeligheder for de manuelle arbejdere alene, blive væsentligt mere kompliceret, når samtlige større lønmodtagergrupper skal indtages under kontrollen. For det tredje vil lønkontrol antagelig fremkalde krav fra lønmodtagerside om, at også de selvstændiges indkomster underkastes direkte kontrol under en eller anden form. Der må derfor gives et klart svar på spørgsmålet hvorfor indkomstpolitikken – under de tidligere angivne institutionelle forudsætninger – kan begrænses til direkte kontrol med lønningerne.

Svaret er selvfølgelig: I Danmark som i de fleste andre vestlige industrilande er fagforeningerne de stærkeste konkurrencebegrænsende organisationer. Den dominerende opfattelse er, at medens monopoler på varemarkedet er af det onde, gælder dette ikke fagforeningerne, som derfor har moralsk ret til at tilsidesætte markedsmekanismen ved at anvende strejker og andre magtmidler til gennemførelse af deres økonomiske krav. Ejendommeligt nok drager man ikke den logiske konsekvens af disse anskuelser, at når konkurrencebegrænsende sammenslutninger mellem arbejdsgiverne er utilladelige på varemarkedet, er de det også på arbejdsmarkedet, således at det kun skulle være tilladt arbejderne, men ikke arbejdsgiverne at organisere sig og anvende med markedsmekanismen uforenelige magtmidler ved lønfastsættelsen.

Alternativet til indkomstpolitik i form af ensidig lønkontrol er, at man på arbejdsmarkedet anlægger de samme principielle synspunkter, som ligger til grund for konkurrencepolitikken på varemarkederne. Konsekvensen heraf er ikke nødvendigvis, at arbejdsmarkedets organisationer må afskaffes, men kun at lovgivningen må fratage dem deres med markedsmekanismen uforenelige magtmidler. Et generelt og permanent strejkeforbud lyder måske som utopi. I økonomisk politik ligesom i skak er det imidlertid vigtigt at gennemtænke også de ved en overfladisk betragtning urimelige træk. Det er klart, at fagforeningerne vil modsætte sig et forbud mod strejker; men også at det for fagforeningslederne vil være en fordel at blive frataget et våben, som de ikke kan anvende til noget fornuftigt.

En sådan ændring af lovgivningen lader sig imidlertid kun gennemføre, såfremt lønmodtagerne selv indser dens berettigelse, og dette fører frem til kardinalpunktet i diskussionen om indkomstpolitikken.

Om én ting har der i denne debat været udstrakt enighed: Vigtigheden af at bevare det økonomiske systems tilpasningsevne, da denne er en væsentlig forudsætning for økonomisk vækst og for en effektiv udnyttelse af de forhåndenværende ressourcer. Hvem der endnu måtte have tvivl på dette punkt, kan studere de senere års økonomiske udvikling og debat i de socialistiske lande. Det er sandsynligt, at i de kommende år vil de aktivitetspolitiske problemer træde i baggrunden til fordel for spørgsmål vedrørende erhvervs politik, egnsudvikling og andre allokationsproblemer. Til forebyggelse af interventionistiske orgier er en udbredelse af kendskabet til markedsmekanismens funktion og funktionsmåde derfor nødvendig. Eftersom de fleste mennesker har påfaldende små vanskeligheder ved at overbevise sig selv om berettigelsen af de privilegier, de nyder, må tilstanden på boligmar-

kedet, hvor afvigelserne fra den frie prisdannelse er betydelige og berører en meget stor del af befolkningen, medføre en udbredt intellektuel og moralsk korrupsion. Både fordi boligmarkedet i sig selv er betydningsfuldt, og fordi dets problemer i eminent grad egner sig til illustration af generelle markedssammenhænge, er oplysning på dette felt formentlig endnu mere påkrævet end vedrørende de aktivitets- og lønpolitiske sammenhænge.

Men hvor stor interesse der end knytter sig til en høj økonomisk effektivitet og vækst, er disse dog ikke nødvendigvis de vigtigste virkninger af en effektivt fungerende markedsmechanisme. Fra økonomisk-politisk synspunkt er markedsmechanismens væsentlige egenskab, at den uden central ledelse hidfører en allokation af de økonomiske ressourcer bestemt ved borgernes frie individuelle beslutninger vedrørende udbud og efterspørgsel af varer og tjenester. Eller, udtrykt på anden måde, markedsmechanismen som økonomisk system afspejler den opfattelse, at inden for de ved retsordenen fastlagte rammer er den enkelte borger kompetent til at træffe økonomiske dispositioner uden at skulle følge ordrer udstedt af det offentliges embedsmænd eller private organisationers funktionærer – kort sagt, den opfattelse, at samfundet består af selvstændige individer, som hverken staten eller private organisationer skal være formyndere for. Valget mellem økonomisk liberalisme eller tvang angår derfor noget mere væsentligt end spørgsmålet om økonomisk effektivitet og vækst.

Hovedindvendingerne mod indkomspolitikken er dels den risiko, den medfører for øget politisk intervention i markedsmechanismen, dels – og navnlig – at den er baseret på en ideologi, for hvilken borgerne er kastemedlemmer, før de er mennesker. Indkomspolitikken er givetvis af stor værdi for organisationsbureaukraterne og -politikkerne, der herigennem får en yderligere undskyldning for deres existens; men der er ikke brug for den i et liberalt samfund.

*Jørgen H. Gelling.**

INDKOMSTPOLITIK OG POLITISK IDEOLOGI

Det er ikke vor opgave som økonomer at tage standpunkter af politisk karakter og derefter vurdere de forskellige økonomisk-politiske indgreb. Det er helt klart, at det er vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at undgå, at der indsniger sig vurderinger af denne art, men man bør i hvert tilfælde søge at begrænse dem mest muligt.

Gellings indlæg synes at bygge på en politisk vurdering, idet det hævdes, at økonomisk liberalisme passer til selvstændige og frie mennesker, medens tvang fra det offentliges embedsmænd og organisationernes ledelser er uønskelig, og at indkomspolitik vil fremme sådan interventionisme.

Forenklingens kunst synes her at være drevet lovligt vidt, men det er værdifuldt, at det politiske kommer klart frem.

Diskussionen om stabiliseringspolitik eller indkomspolitik har passeret flere stadier.

Først sagde man, at det var nødvendigt at have en lønpolitik, hvilket man altid har haft, selv om man ofte ikke har turdet sige det offentligt.

Dernæst sagde man fra fagforeningsside, at dette var alt for ensidigt. Enten måtte man have lov til at presse alt det ud af arbejdsgiverne, man kunne i den foreliggende situation – selv om man var klar over, at det kunne føre til finanspolitiske

* Professor ved Aarhus Universitet, dr. polit.